

**PUL OQIMLARINI BOSHQARISH: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY
YONDASHUVLAR**

Xalilov Bahromjon Bahodirovich

Ilmiy rahbar.

Axtamova Muzayyam Akbar qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti

Iqtisodiyot kafedrası Moliya va moliyaviy texnologiyalar yo‘nalishi 2-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15512545>

Bugungi kunda har qanday biznesning barqaror faoliyat yuritishi bevosita moliyaviy boshqaruvga bog‘liq. Ayniqsa, pul oqimlarini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish – daromadni oshirish, xarajatlarni nazorat qilish va investitsion qarorlar qabul qilishda asosiy vositalardan biridir.

Ko‘pchilik korxonalar daromad ko‘rishini istaydi, lekin pul oqimlarini e‘tiborsiz qoldirish oqibatida moliyaviy muammolarga duch keladi. Shu sababli, ushbu maqolada pul oqimlari nima ekanligi, ular qanday turlarga bo‘linishi, tahlil qilish va boshqarish yo‘llari haqida oddiy, amaliy misollar bilan tushuntirib berishga harakat qilamiz.

Pul oqimlari deganda, biror tashkilot yoki tadbirkorlik subyekti doirasida naqd pulning kirib kelishi va chiqib ketishi tushuniladi. Odatda, bu oqimlar uchta asosiy turga bo‘linadi.

Birinchisi – operatsion pul oqimi. Bu kundalik faoliyatdan tushadigan tushumlar va xarajatlarni o‘z ichiga oladi. Masalan, mahsulot yoki xizmat sotishdan kelgan pul, xodimlarga ish haqi to‘lash, ijara, soliq kabi xarajatlar.

Ikkinchisi – investitsion pul oqimi. Bu korxona asosiy vositalarni sotib olish yoki sotish, uzoq muddatli aktivlarga pul tikish bilan bog‘liq bo‘ladi.

Uchinchisi – moliyaviy pul oqimi. Bu qarz olish, aksiyalar chiqarish, dividend to‘lash kabi moliyaviy harakatlarni ifodalaydi.

Pul oqimlarini tahlil qilish orqali korxona moliyaviy ahvolini ancha chuqurroq tushunish mumkin. Eng ko‘p foydalaniladigan usullardan biri bu – Pul Oqimlari Hisoboti tuzishdir. Bu hisobot orqali qaysi yo‘nalishda pul ko‘p kirayotganini va qayerga ko‘p chiqayotganini ko‘rish mumkin.

Hisobotni to‘g‘ridan-to‘g‘ri yoki bilvosita usulda tuzish mumkin. Shuningdek, quyidagi moliyaviy ko‘rsatkichlar ham foydali:

- NPV (Net Present Value) – investitsiyalarning hozirgi qiymatini hisoblash
- IRR (Internal Rate of Return) – investitsiya samaradorligini baholash
- Break-even point – zarar ko‘rmaslik uchun qancha mahsulot sotish kerakligini aniqlash

- Likvidlik ko'rsatkichlari – korxona qisqa muddatli majburiyatlarni bajarishga qodirmi yoki yo'q

Ko'plab muvaffaqiyatli korxonalar o'z pul oqimlarini diqqat bilan boshqaradi. Ularning asosiy strategiyalari quyidagilar:

- Pul oqimlarini oldindan rejalashtirish: Bu orqali kelgusi tushumlar va xarajatlarni taxmin qilish mumkin.

- Xarajatlarni nazorat qilish: Har bir chiqimni asoslantirish, ortiqcha sarflarni qisqartirish.

- Kutilmagan holatlar uchun zaxira yaratish: Bu favqulodda holatlarda korxonani moliyaviy inqirozdan saqlaydi.

Misol uchun, kichik savdo korxonasi oy davomida 50 million so'mlik mahsulot sotadi.

Operatsion xarajatlar – 40 million so'mni tashkil etadi. Bu yerda 10 million so'm operatsion pul oqimi sifatida qoladi. Agar bu mablag'ning bir qismi yangi sovutgich sotib olishga (investitsion oqim) sarflansa va yana bir qismi bankdan olingan kreditni to'lashga ketsa (moliyaviy oqim), korxona pul harakatini qanday boshqarayotganini ko'rish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, pul oqimlarini samarali boshqarish korxonaning o'z vaqtida to'lovlarni amalga oshirishi, investitsiyalarga tayyor bo'lishi va moliyaviy inqirozlardan qochishiga yordam beradi. Har qanday tadbirkor yoki moliyachi pul oqimlarini nafaqat yuritishi, balki ularni tahlil qilib, xulosalar chiqara olishi lozim.

Tavsiya sifatida, korxonalar quyidagilarga e'tibor qaratishlari zarur:

- Har oyda pul oqimlari hisobotini tayyorlash
- Kelgusi uch oy uchun pul oqimlari prognozini tuzish
- Zarur hollarda moliyaviy maslahat olgan holda strategik qarorlar qabul qilish

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qudratova, G. M. (2025). *TEKNOLOGIK PARKLARNING MINTAQA INNOVATSION RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(8), 170-178.
2. Sodiqova, N. (2025). *IQTISODIYOT FANLARINI O'QITISHDA TALABALAR TEXNIK TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING AMALDAGI HOLATI VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал*, 2(19).

3. Bahodirovich, K. B. (2025, April). STRUCTURE OF THE CASH FLOWS STATEMENT. In *CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY* (Vol. 1, No. 1, pp. 325-330).
4. Алимова, Ш. А. (2025). УСТОЙЧИВЫЕ ЦЕПОЧКИ ПОСТАВОК: ОТ ТРЕНДА К НЕОБХОДИМОСТИ РАСШИРЕННАЯ ВЕРСИЯ. *Modern Science and Research*, 4(5), 76-81.
5. Toshov, M. H. (2025). SANOAT KORXONALARIDA MEHNATGA HAQ TO'LASH TIZIMINI BOSHQARISH. *Modern Science and Research*, 4(4).
6. Azimov, B. (2025). METHODS AND MODELS FOR ASSESSING THE SOCIO-ECONOMIC EFFICIENCY OF REGIONAL INNOVATION INFRASTRUCTURE. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(3), 685-691.
7. Ikromov, E. I., & Safarova, J. (2025). O'ZBEKISTONDA YASHIL TADBIRKORLIKNI HUDUDLARDA RIVOJLANTIRISHI ISTIQBOLLARI. *Modern Science and Research*, 4(4), 421-428.
8. Raxmonqulova, N. O. (2025). DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY ON A GLOBAL SCALE AND THE EXPERIENCE OF COUNTRIES. *SHOKH LIBRARY*.
9. Shadiyev, A. X. (2025). MINTAQANING IJTIMOYIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(7), 145-150.
10. Naimova, N. (2025). THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON MODERN ECONOMIC PROFESSIONS. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*, 1(2), 153-155.
11. Bazarova, M. (2025). FEATURES OF ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF INNOVATION RISK MANAGEMENT OF AN EDUCATIONAL ORGANIZATION IN THE PROCESS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF ACTIVITIES. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*, 1(2), 161-164.
12. Jumayeva, Z. (2025). THE ROLE OF MICROECONOMIC ANALYSIS IN ENHANCING ECONOMIC EFFICIENCY THROUGH MARKET EQUILIBRIUM ANALYSIS. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(3), 634-637.
13. Bobojonova, M. (2025). GREEN ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN AND ITS OPPORTUNITIES. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(3), 592-595.

14. Jumayeva, Z. (2025). THE FORMATION OF THE GREEN ECONOMY CONCEPT, STAGES OF DEVELOPMENT AND ITS RELEVANCE. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(3), 262-266.
15. Ibragimov, A. (2025). TAX POLICY AND IMPACT ON ECONOMIC DEVELOPMENT. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(3), 259-261.
16. Djurayeva, M. (2025). ISSUES OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(3), 596-598.
17. Umarova, H. (2025). RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA KORXONA RISKLARINI BOSHQARISH VA BAHOLASH AMALIYOTI TAHLILI. *Modern Science and Research*, 4(5), 158-161.
18. Aslanova, D. (2025). CHALLENGES OF IMPLEMENTING MODERN MANAGEMENT PRINCIPLES IN THE TOURISM INDUSTRY. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*, 1(2), 119-121.
19. Rajabova, D. (2025). SPECIFIC FEATURES AND FACTORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE INNOVATIVE ENVIRONMENT IN INDUSTRIAL ENTERPRISES. *Journal of Applied Science and Social Science*, 1(2), 474-479.
20. Игамова, Ш. З. (2024). МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ. *Gospodarka i Innowacje*, 43, 335-340.
21. Akramova, O. (2025). FOREIGN COUNTRIES IN EXPERIENCE INVESTMENT ATTRACTIVENESS INCREASE MECHANISMS AND UZBEKISTAN IN PRACTICE USE OPPORTUNITIES. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*, 1(1), 395-398.
22. Jumayev, B. (2025). BIG DATA: CUSTOMER CREDIT ANALYSIS USING DIGITAL BANKING DATABASE. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(2), 1056-1059.
23. Gafarova, D. (2025). INNOVATION POLICY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*, 1(2), 165-167.

24. Raximova, L. (2025). DIRECTIONS AND PRIORITY FEATURES OF THE TRANSITION TO THE "GREEN ECONOMY". *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*, 1(2), 156-160.